

Lesi se vrača

SELITEV PROIZVODNJE IZ MATIČNE DRŽAVE PODJETJA JE V PRETEKLOSTI TEMELJILA NA ZMANJŠEVANJU STROŠKOV OBRATOVANJA, PREDVSEM ZARADI CENEJŠE DELOVNE SILE. VČASIH SE JE TO V POSLOVANJU POKAZALO ZA POZITIVNO, POGOSTO PA TUDI NE, KER SO PROJEKT OVIRALI DRUGI DEJAVNIKI. VELIKO PROJEKTOV SELITVE JE ŽE PROPADLO, PROIZVODNJA PA SE DANES VEDNO RAJE VRAČA. POSPEŠEK JI DAJE TUDI UVAJANJE INDUSTRIJE 4.0.

PIJA KAPITANOVIČ

N

emški Adidas je iz Kitajske preselil proizvodnjo športnih copat nazaj v bavarsko mesto Ansbach.

Čevlje bodo proizvajali s pomočjo naprednih tehnologij, med drugim 3D-tiskanja. V Nemčijo se je vrnil tudi Fackelmann, proizvajalec izdelkov za gospodinjstva. Nazaj v matično Francijo je lani iz Kitajske prišel še en proizvajalec športne opreme in obutve, Le coq sportif. Španski tekstilni proizvajalec Mango je proizvodnjo iz Indije in Kitajske preselil v Španijo in Italijo. Tudi proizvajalec usnjenih izdelkov Piquadro je leta 2014 prišel nazaj v italijansko Pisto.

Vzrok? Plače delavcev v proizvodnji na Kitajskem so bile takrat še vedno petkrat nižje od italijanskih, medtem ko so plače izvršnega kadra že na podobni ravni, je takrat dejal njihov izvršni direktor Marco Palmieri. Ko v celotno enačbo vštujemo še naraščajoče stroške prevoza, carin, predvsem pa časa, ki je potreben za prevoz, je odločitev za vračanje proizvodnje več kot smiselna. To velja še toliko bolj za proizvajalce luksuznih modnih oblačil, ki proizvodnjo premikajo vse bližje trga potrošnikov, saj v nasprotnem primeru tvegajo, da jim modne trende »ukradejo« ali pa skopirajo poceni proizvajalci. Ne smemo pa zanemariti tudi dejstva, da potrošniki vse bolj cenijo izdelke, ki so narejeni v Evropi. Bolje rečeno: še vedno ne cenijo toliko izdelkov, narejenih v Aziji, čeprav obstajajo izjeme, kamor lahko štejemo kopico izdelkov japonske proizvodnje ter južnokorejski blagovni znamki LG in Samsung, prav

tako kitajskega velikana Huawei. Najpogosteje se vračata modna industrija in industrija visokotehnoloških proizvodov. Iz Slovaške se je januarja letos v Nemčijo vrnilo podjetje Siteco Beleuchtungstechnik GmbH, ki izdeluje elektronsko opremo. Iz Kitajske je v Romunijo preselil proizvodnjo nemški proizvajalec računalniških, elektronskih in optičnih proizvodov Sennheiser electronic GmbH & Co, ki je najbolj znan po slušalkah. V Slovenijo sta iz tujih držav vrnila proizvodnjo Gorenje in Danfoss Trata. Še precej več podjetji se vrača nazaj v ZDA, kjer je selitev proizvodnje tudi zaradi naraščajočih mednarodnih napetosti zelo vroča tema. Trend ni zanemarljiv niti v Evropi. A pogledjmo najprej, kdo se seli na tuje in zakaj.

Kdo gre na tuje

Kot kaže mednarodna raziskava European Manufacturing Survey, partnerjev iz 15 držav – Avstrije, Francije, Nemčije, Italije, Švice, Hrvaške, Srbije, Nizozemske, Danske, Švedske, Portugalske, Češke, Litve in drugih –, na vrhu Združenja kongresnikov pa jo je predstavil dr. Iztok Palčič s Fakultete za strojništvo Univerze v Mariboru, je v obdobju 2013–2016 v tujino preselilo proizvodnjo v povprečju 12 odstotkov podjetij. Največ selijo Avstrijci (15,4 odstotka), Švicarji (14,8 odstotka), Nizozemci (13,9 odstotka), Slovenci (12,1 odstotka), Španci (11,9 odstotka), Nemci (10,3 odstotka), Hrvati (3,8 odstotka), Srbi (1,3 odstotka). Naj omenimo, da so v to vključena tudi podjetja, ki proizvodnjo preselijo v bližino, recimo iz Švice v Slovaško. Takšnih selitev je pravzaprav največ, saj so evropska podjetja v omenjenem obdobju

proizvodnjo v več kot polovici primerov preselila v države EU13 in EU15. Največ podjetij, ki se preseli, spada v kategorijo velikih, torej takšnih z več kot 500 zaposlenimi. Takšnih je bilo v omenjenem obdobju 30,1 odstotka.

Zakaj v tujino

Najpogostejši vzrok za selitev so še vedno manjši stroški delovne sile (77,8 odstotka), sledita bližina pomembnih kupcev (29,3 odstotka) in odpiranje novih trgov (24 odstotkov). Dr. Palčič je opozoril, da se zdaj za selitev odločajo tudi zaradi pomanjkanja delovne sile (deset odstotkov). »Slovenska podjetja se v enaki meri selijo zaradi stroška delovne sile, bližine trgov in odpiranja novih trgov,« je dejal Palčič in dodal, da sta zadnja dva vzroka veliko bolj zdrava, v praksi pa se pokaže, da so uspešnejša podjetja, ki selijo zaradi bližine kupcev in partnerjev ter odpiranja novih trgov. Če so poglaviti vzrok za selitev manjši stroški, se pogosteje pokaže, da je projekt selitve neuspešen. Strošek delovne sile je bil najpogostejši vzrok za selitev v Švici. Tam je 90 odstotkov podjetij, ki je selilo proizvodnjo, kot glavni vzrok navedlo predrago delovno silo. Tudi v Avstriji je bilo tako. V Nemčiji je bil ta vzrok prisoten v 77 odstotkih podjetij. V Švici in Avstriji sta bila bližina pomembnih kupcev in odpiranje novih trgov veliko manj pomembna kot drugje. Po besedah Palčiča lahko zato upravičeno domnevamo, da se tamkajšnja proizvodnja seli predvsem zaradi prevelikih stroškov delovne sile doma, predvsem za Avstrijo pa velja, da je veliko projektov selitve neuspešnih. Tehnološka intenzivnost ne vpliva na odločitev o

selitvi proizvodnje, je pokazala raziskava. Strošek delovne sile je bil pomembnejši vzrok pri panogah z majhno tehnološko intenzivnostjo. »Tisti, ki selijo proizvodnjo v Kitajsko, se za to v 90 odstotkih odločijo zaradi cenejše delovne sile, je pa res, da je polovica podjetij odločitev za selitev v Kitajsko sprejela tudi zaradi odiranja novih trgov in bližine kupcev.« Tisti, ki selijo proizvodnjo v EU13, Srbijo, Turčijo in Rusijo, so kot glavni vzrok navedli manjše stroške delovne sile (90 odstotkov), vsi drugi razlogi so bili podpovprečno zastopani. »Zanimiva pa je tudi ugotovitev, da tisti, ki selijo proizvodnjo v EU15, jo izjemno redko selijo zaradi odpiranja novih trgov. Za nekatere države je selitev v Nemčijo tudi stroškovno motivirana, predvsem za Švicarje.«

Selitev je vedno manj

Pregled preteklih obdobij kaže, da se v tujino seli veliko manj podjetij kot v letih gospodarskega razcveta pred krizo. Recimo iz Nemčije je med letoma 2003 in 2006 proizvodnjo preselilo 30 odstotkov podjetij, v letih od 2006 do 2009 pa 19 odstotkov. V Sloveniji je bil delež selitev v prvem obdobju precej manjši od nemškega in je znašal 18 odstotkov, v drugem obdobju pa se je izselilo 20 odstotkov, kar pomeni, da se je selitev proizvodnje zmanjšala za skoraj polovico v primerjavi z obdobjem 2013–2016. Tempo selitev se umirja tako rekoč povsod, rahlo pa se povečuje tudi vračanje proizvodnje.

Kdo prihaja nazaj

Največ podjetij, ki so v obdobju 2013–2016 preselila proizvodnjo nazaj domov ali bližje domu, je malih in srednjih. V povprečju je proizvodnjo nazaj selilo 3,7 odstotka družb. V Slovenijo je proizvodnjo vrnilo štiri odstotke družb, štiri podjetja izmed 90, ki so bila vključena v raziskavo. V Nemčijo so proizvodnjo vrnilo trije odstotki, v Švico, Avstrijo in Nizozemsko pa pet odstotkov. »Število je na prvi pogled videti majhno, a pogledati ga je treba v primerjavi s selitvami. Za podjetja, ki imajo več kot 1000 zaposlenih, se je na vsakih sedem,

ki so selili proizvodnjo, vrnilo eno. Pri malih pa je drugače. Na vsaka tri podjetja, ki so se v preteklosti izselila, se je eno vrnilo.

Pogosteje se vračajo visokotehnološka podjetja, tista, ki proizvajajo elektronske naprave. Razmerje v tej panogi je manj kot ena proti tri. Pridno selijo, a se pridno tudi vračajo, podobno velja za srednja visokotehnološka podjetja, ki proizvajajo stroje, ter za farmacevtske in kemijske družbe. Pri zadnjih je tempo vračanja izrazitejši, pri nizkotehnološki proizvodnji je razmerje ena proti pet v prid selitve. »Tempo vračanja v nobeni panogi še ni izrazitejši od tempa selitev, zato o reindustrializaciji ne moremo govoriti. Najbolj optimističen je podatek, da se najpogosteje vračajo visokotehnološka podjetja.«

V zadnji raziskavi evropskih partnerjev izstopa tudi podatek, da je med tistimi, ki so v obdobju 2013–2016 selili proizvodnjo, 40 odstotkov to tudi vrnilo. »Redkeje vračajo proizvodnjo tisti, ki so dobavitelji, pogosteje pa tisti, ki so inovatorsko usmerjeni. Visokotehnološka podjetja, ki so pogosteje inovatorji, nadpovprečno vračajo proizvodnjo v Evropo.«

V primerjavi s preteklimi obdobji vračanje proizvodnje ne poteka bistveno intenzivneje, skoraj vedno je delež okoli štirih odstotkov, se pa znižuje razmerje med tistimi, ki selijo in vračajo. Najpogosteje se vračajo nazaj iz bližnje okolice. Največ so podjetja proizvodnjo vračala iz EU15, torej sosednjih, zahodnoevropskih držav. Na drugem mestu so EU13, Srbija, Turčija in Rusija, šele na tretjem mestu je Azija.

Zakaj se vračajo

Zanimivo je, da se podjetja vračajo najpogosteje zaradi kakovosti. To je bil vzrok za vračanje v kar 55 odstotkih primerov. »To je logično, ker če smo pred tem govorili, da se selijo zaradi poceni delovne sile, je razumljivo, da se vračajo zaradi slabe kakovosti. Niti potrošniki niso zadovoljni s kakovostjo izdelkov, ki so tam proizvedeni, tuji raziskovalci pa poudarjajo tudi krepitev učinka »made in EU« med potrošniki. Drug vzrok za vrnitev proizvodnje je fleksibilnost. Palčič pojasnjuje, da se podjetja danes morajo kupcem zelo prilagajati, serijska proizvodnja pa je

zato vedno manj zaželena. »Če imaš proizvodni obrat na drugem koncu sveta, ga ne moreš tako hitro prilagoditi novih potrebam kupcem.« V 42 odstotkih se je proizvodnja vračala zaradi nezasedenosti kapacitet doma. Stroški transporta, koordinacije so bili vzrok v triindvajsetih odstotkih, saj so v mednarodnem okolju stroški preskrbe nabavnih mrež veliko dražji kot doma. Stroški delovne sile so šele na šestem mestu med vzroki za vračanje. »Mislimo, da vračamo, ker delovna sila na Kitajskem postaja vedno dražja, a očitno ni še tako hudo, da bi bil to glavni vzrok. Je pa res, da so stroški vedno večji in da je odstotek vračanja zaradi povečanih stroškov delovne sile vedno večji, a to še zdaleč ni glavni motiv,« je poudaril Palčič. Med velikimi podjetji sta kakovost in fleksibilnost manj pogosta vzroka za vračanje, saj jim očitno uspe zagotoviti nadzor kakovosti, pogostejša vzroka za vračanje pa sta zanje strošek delovne sile in neizkoriščenost kapacitet doma. Prav tako kakovost in fleksibilnost nista vzroka za vračanje proizvodnje iz EU15, ampak podjetja iz nje vračajo proizvodnjo zaradi nezasedenih kapacitet doma in stroškov delovne sile. »Za vračanje proizvodnje iz EU13 pa vidimo, da sta kakovost, fleksibilnost, neizkoriščenost kapacitet doma, pomanjkanje delovne sile in stroški transporta ter koordinacije enako pomembni motivi za vračanje v matično državo.«

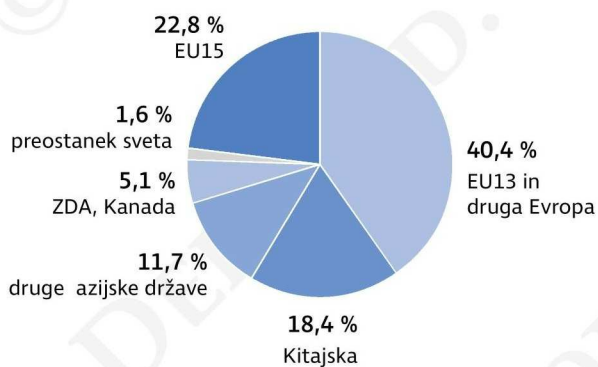
Čeprav se tempo selitev umirja, pa je, kot poudarja tudi Palčič, vzrok tudi to, da so v preteklosti že vsa, ki so lahko, odšla. Prav tako ne moremo pričakovati, da se bodo vrnila vsa delovna mesta, ki jih je Evropa izgubila. Vračajo se in se bodo večinoma le delovna mesta v visokotehnološki dejavnosti. Če pomislimo le na Adidas, ki zdaj na Bavarskem izdeluje čevlje kar s 3D-printanjem.

pija.kapitanovic@delo.si
MISLIMO, DA VRAČAMO
PROIZVODNJO, KER
DELOVNA SILA NA
KITAJSKEM POSTAJA
ČEDALJE DRAŽJA, A OČITNO
ŠE NI TAKO HUDO, DA BI BIL
TO GLAVNI VZROK.



DR. IZTOK PALČIČ: »TEMPO VRAČANJA V NOBENI PANOGI ŠE NI IZRAZITEJŠI OD TEMPA SELITEV, ZATO O REINDUSTRIALIZACIJI NE MOREMO GOVORITI. NAJBOLJ OPTIMISTIČEN JE PODATEK, DA SE NAJPOGOSTEJE VRAČAJO VISOKOTEHNOLOŠKA PODJETJA.«

Selitev proizvodnje



INFOGRAFIKA DELO

Vir: European Manufacturing Survey, 2013–2016

Zakaj evropska podjetja vračajo proizvodnjo domov



INFOGRAFIKA DELO

Vir: European Manufacturing Survey, 2013–2016